

موانع درون دانشگاهی مؤثر بر فعالیت‌های تحقیقاتی از دیدگاه اعضای

هیأت علمی دانشگاه علوم پزشکی شیراز در سال ۱۳۸۷

زهرا کریمیان*، زهرا صباغیان، بهرام صالح صدق‌پور، فرهاد لطفی

چکیده

مقدمه: دانشگاه‌ها مهم‌ترین محل تولید علم محسوب شده و سامان‌دهی به تحقیقات دانشگاهی از مهم‌ترین راهبردهای مؤثر در پیشرفت جامعه است. پژوهش حاضر با هدف شناسایی موانع درون دانشگاهی تحقیقات از دیدگاه اعضای هیأت علمی دانشگاه علوم پزشکی شیراز انجام گردید.

روش‌ها: پژوهش به روش توصیفی پیمایشی در سال ۱۳۸۷ انجام شد و جامعه آماری آن را ۵۵۰ نفر از اعضای هیأت علمی دانشگاه علوم پزشکی شیراز تشکیل می‌دهد. با استفاده از نمونه‌گیری طبقه‌ای به نسبت ۸ دانشکده و مرکز تحقیقاتی، از ۲۲۷ نفر نظرسنجی شد. ابزار پژوهش، پرسشنامه محقق ساخته در ۶ حیطة موانع مالی، امکاناتی، حرفه‌ای، علمی، فردی، مدیریتی سازمانی و در مقیاس ۴ گزینه‌ای لیکرت طراحی و برای تحلیل اطلاعات، از آزمون‌های تی تک نمونه‌ای، تی گروه‌های مستقل، تحلیل واریانس چندمتغیره MANOVA و ANOVA و آزمون تعقیبی توکی استفاده شده است.

نتایج: موانع درون سازمانی از دیدگاه اعضای هیأت علمی به طور معناداری بیش از میانگین مورد قبول (۶۲/۵) بود و وجود کلیه موانع تأیید شد ($P < 0/01$). موانع مالی (۸۶/۲±۱۶/۵) بیشترین و موانع علمی (۷۹/۱±۱۹/۱) کمترین میانگین را داشتند. میانگین نمرات موانع امکاناتی (۸۰/۲±۱۸/۲)، موانع حرفه‌ای (۸۲/۳±۱۹/۲)، موانع فردی (۸۱/۵±۱۸/۶) تفریق مدیریتی و سازمانی (۸۲/۶±۱۷/۲) بود. نوع نگرش اعضای هیأت علمی به موانع یاد شده با میزان فعالیت‌های تحقیقاتی ارتباطی نداشت. بین دیدگاه اعضای هیأت علمی به تفکیک جنسیت، مرتبه علمی، رشته تحصیلی و مسؤولیت اجرایی تفاوت معنادار وجود داشت ($P < 0/05$). اما در مورد سابقه خدمت تفاوت معناداری مشاهده نگردید.

نتیجه‌گیری: از دیدگاه هیأت علمی فعالیت‌های تحقیقاتی تحت تأثیر موانع متعددی قرار می‌گیرد. بازنگری در فرایند تصویب طرح‌های پژوهشی، توانمندسازی نیروی انسانی، توجه به کاربست نتایج، طراحی سیستم اطلاعاتی و ارتباطاتی نیز می‌تواند در رفع مشکلات و موانع پژوهش مؤثر باشد.

واژه‌های کلیدی: تحقیقات، فعالیت تحقیقاتی، موانع درونی، عضو هیأت علمی، دیدگاه، دانشگاه علوم پزشکی

مجله ایرانی آموزش در علوم پزشکی / بهمن ۱۳۹۰: ۱۱(۷): ۷۵۰ تا ۷۶۳

مقدمه

تحقیقات، از ارکان اصلی توسعه پایدار فرهنگی، اجتماعی و اقتصادی محسوب می‌شود و فرض توسعه‌یافتگی در

* نویسنده مسؤول: خانم زهرا کریمیان، دانشجوی دکتری مدیریت آموزش عالی دانشگاه شهید بهشتی و کارشناس مرکز مطالعات و توسعه آموزش علوم پزشکی شیراز، شیراز، ایران. karimian_z@yahoo.com
دکتر زهرا صباغیان (استاد)، دانشکده علوم تربیتی و روانشناسی، دانشگاه شهید بهشتی، تهران، ایران. (z-sabbaghian@sbu.ac.ir)
دکتر بهرام صالح صدق‌پور (استادیار)، دانشکده علوم انسانی، دانشگاه تربیت دبیر شهید رجایی، تهران، ایران. (bahramsaleh@gmail.com)

فرهاد لطفی، دانشجوی دکتری اقتصاد سلامت دانشگاه علوم پزشکی تهران و کارشناس مرکز مطالعات و توسعه آموزش علوم پزشکی شیراز، شیراز، ایران. (lotfifarhad@gmail.com)

تاریخ دریافت مقاله: ۸۹/۴/۱۴، تاریخ اصلاح: ۹۰/۴/۲۹، تاریخ پذیرش: ۹۰/۵/۱۸

پژوهش است. هدفمند نبودن آنها و فقدان یک ارتباط تعاملی و زبان مشترک بین پژوهشگران و سیاست‌گذاران علمی از عوامل عمده‌ای است که بر این مشکل می‌افزاید. ماجومدر (Majumder) در تحقیقی که در مورد علل عدم کاربست نتایج پژوهش‌های علوم پزشکی در کشورهای آسیایی انجام داد یکی از مهم‌ترین علل این امر را عدم تناسب پژوهش‌های انجام شده با نیازهای واقعی این جوامع ذکر می‌کند (۸). وجود بوروکراسی اداری، کمیت‌گرایی در ارزیابی‌های پژوهشی، سوگیری در داوری طرح‌های پژوهشی از دیگر مشکلاتی است که می‌توان در حوزه تحقیقات بدان اشاره نمود (۹ و ۱۰). نتایج تحقیق افشاری و حیدرپور (۱۱) در علوم پزشکی حاکی از آن بود که فشرده‌گی فعالیت‌ها در بخش آموزش بالینی، و تراکم برنامه‌های درسی اساتید و ترجیح فعالیت‌های بالینی نسبت به تحقیقات از مشکلات عمده تحقیقات در علوم پزشکی است. زینالو و همکاران (۱۲)، در پژوهش دیگری موانع مالی، اداری، امکاناتی، و انگیزه‌های فردی را از موانع پژوهش‌های دانشگاهی برشمردند. از دیدگاه جعفری و همکاران (۱۳) مشکلات مالی و معیشتی اعضای هیأت‌علمی، نبود بانک اطلاعاتی مرکزی در دانشگاه، کمی منابع جدید اطلاعاتی، مشکلات مسیر پر پیچ و خم اداری جهت تصویب و تأیید طرح‌های پژوهشی، سهم ناچیز بودجه پژوهشی در دانشگاه، پر دردها بودن و مشکلات خود تحقیق و عدم دسترسی به مشاورین تحقیقاتی به عنوان مهم‌ترین موانع بازدارنده تحقیق در دانشگاه محسوب شدند. بر اساس نتایج تحقیق تجری (۱۴) موانع مالی، سازمانی، فرهنگی و آموزشی بیشترین موانع مؤثر بر فعالیت‌های تحقیقاتی علوم انسانی بودند. ظهور و فکری (۱۵) نیز در بررسی موانع فعالیت‌های تحقیقاتی در یکی از دانشگاه‌های علوم پزشکی، عدم تسلط اعضای هیأت‌علمی به مهارت‌های رایانه‌ای، جستجوی اینترنتی، مقاله‌نویسی، روش‌های تحقیق و نیز طولانی بودن روند تصویب طرح‌های پژوهشی و مشکلات اداری را مهم‌ترین موانع پژوهش‌های دانشگاهی بیان داشتند. طیف موانع مؤثر بر فعالیت‌های تحقیقاتی از ابعاد بیرونی و درونی دانشگاه قابل بررسی است. این پژوهش با هدف بررسی

درازمدت بدون ایجاد یک نظام تحقیقاتی منسجم، محال است. اهمیت تحقیقات تا بدان جاست که شاخص‌هایی چون میزان سرمایه‌گذاری ملی در تحقیقات، نسبت تعداد محقق به جمعیت، تعداد مقالات چاپ شده و ویژگی‌هایی از این دست از ملاک‌های مهم پیشرفت جوامع محسوب می‌شوند (۱). دانشگاه‌ها با در اختیار داشتن بیشترین ظرفیت‌های فکری و معنوی، مهم‌ترین محل تولید علم محسوب شده و از این رو سامان‌دهی به تحقیقات دانشگاهی از مهم‌ترین عوامل مؤثر در پیشرفت همه جانبه جامعه است (۲). اما با وجود پیشرفت‌هایی که در سال‌های اخیر در زمینه تولید مقالات علمی و پژوهشی به چشم می‌خورد، در مقایسه با جایگاه بایسته و مورد انتظار، سهم ما از تولید علم جهانی محدود است. از نظر سهم اعتبارات پژوهشی نسبت به تولید ناخالص ملی نیز، این رقم در کشورهای پیشرفته طبق برآوردهای جهانی بین ۲/۵ تا ۳ درصد و بیشتر است. حال آن که به طور متوسط در ایران در ده سال اخیر سهم اعتبارات پژوهشی، بین ۰/۲ تا ۰/۴ درصد متغیر بوده است (۳). در بین کشورهای تولیدکننده علم در منطقه، ترکیه با جمعیت مشابه ایران، با فاصله قابل توجهی، اولین مقام را به خود اختصاص داده است (۴). همچنین موقعیت ایران از نظر سهم تولید علم به نسبت جمعیت قابل تأمل است. در سال‌های اخیر، متوسط سهم ایران با جمعیتی بالغ بر ۱ درصد از کل جمعیت جهان در علوم پایه ۰/۷ درصد، علوم اجتماعی ۰/۲۱ درصد و در علوم انسانی و هنر بسیار ناچیز بوده است (۵). و این امر تلویحاً این هشدار را به ما می‌دهد که برای نیل به آرمان چشم‌انداز بلند مدت توسعه کشور، به تلاشی چندین برابر امروز نیازمندیم. بررسی دامنه کمی عملکرد پژوهشی کشور در چهار شاخص اصلی، نیروی انسانی محقق، فرهنگ و زیرساخت‌های علمی، ابزار تحقیق و میزان سرمایه‌گذاری پژوهشی در مقایسه با کشورهای پیشرفته توجه به ارتقای این شاخص‌ها و رفع کاستی‌ها را خاطر نشان می‌کند (۶). مشکلات مالی و بودجه، و نحوه توزیع منابع از مشکلات عمده پژوهش‌های دانشگاهی در همه کشورهای در حال توسعه است (۷). عدم کاربست نتایج از دیگر نارسایی‌های

مسئولین دفاتر گروه‌های آموزشی پرسشنامه‌های توزیع و گردآوری شد. برای تحلیل داده‌ها، نرم‌افزار SPSS-15 به کار رفت.

به منظور آزمون سؤال اول تحقیق (شناخت موانع)، میانگین و انحراف معیار ارائه و برای بررسی تفاوت آنها از میانگین نمره اصلی از آزمون تی تک نمونه‌ای استفاده شد و میانگین هیأت‌علمی با میانگین کل مقایسه شد. برای سؤال دوم دیدگاه‌های اعضای هیأت‌علمی با میزان فعالیت‌های تحقیقاتی آنها مورد بررسی قرار گرفت. با توجه به آن که تعداد متغیرهای وابسته (تعداد مقالات و تعداد طرح‌های پژوهشی) بیش از یک متغیر بوده و احتمال تأثیر درونی آنها بر یکدیگر وجود داشت از آزمون تحلیل واریانس چندمتغیره MANOVA (۱) با شاخص لامبدای ویلکز استفاده شد (۱۶). بدین منظور دیدگاه اعضای هیأت‌علمی به موانع، به سه سطح کم، متوسط و زیاد دسته‌بندی گردید. بر اساس میانگین و انحراف معیار به دست آمده از موانع تحقیقات (میانگین توافق+نصف انحراف معیار) در گروه متوسط قرار گرفت، بیشتر از آن در گروه زیاد و کمتر از آن در گروه کم قرار گرفتند. به عبارت دیگر گروهی که موانع را (کمتر از میانگین+نصف انحراف معیار) احساس نموده بودند در گروه کم، و گروهی که موانع را (بیشتر از میانگین توافق+نصف انحراف معیار) نشان داده بودند در گروه زیاد قرار گرفتند. در این دسته‌بندی سعی شد گروه‌ها به نحوی تقسیم شوند که علاوه بر آن که تفاوت میانگین‌ها در سه گروه لحاظ شود به لحاظ تعداد نیز تعادل بین سه گروه وجود داشته باشد که امکان مقایسه گروه‌ها فراهم شود. از این رو، از نصف انحراف معیار+میانگین توافق استفاده شد. در این سؤال، متغیر مستقل شامل هر یک از موانع ۶ گانه و متغیر وابسته شامل تعداد طرح‌ها و تعداد مقالات بود که به طور جداگانه بررسی گردید. برای سؤال سوم تحقیق نیز از آزمون‌های تی گروه‌های مستقل، تحلیل واریانس یک متغیره یک‌راهه و آزمون تعقیبی توکی استفاده شد. نحوه نمره‌گذاری گزینه‌های پرسشنامه شامل موافقم=۴، نسبتاً موافقم=۳ نسبتاً مخالفم=۲ و مخالفم=۱ در نظر گرفته شد. نسبت مجموع نمره گزینه‌ها بر تعداد گزینه‌ها معادل ۲/۵ به دست آمد. به منظور یکسان‌سازی نمرات، همه نسبت‌ها از ۱۰۰ محاسبه گردید

موانع درونی مؤثر بر فعالیت‌های تحقیقاتی در دانشگاه در ۶ حیطه موانع مالی، امکاناتی، حرفه‌ای، مدیریتی سازمانی، علمی و فردی انجام شده و به ۳ سؤال اصلی پاسخ داده شده است:

۱. موانع فعالیت‌های تحقیقاتی درون سازمانی دانشگاه از دیدگاه اعضای هیأت‌علمی کدامند؟
۲. آیا دیدگاه اعضای هیأت‌علمی در مورد موانع با میزان فعالیت‌های تحقیقاتی آنها مرتبط است؟
۳. آیا بین دیدگاه اعضای هیأت‌علمی، به تفکیک جنسیت، مرتبه علمی، رشته تحصیلی، داشتن مسئولیت اجرایی و سابقه خدمت تفاوت معنادار وجود دارد؟

روش‌ها

تحقیق حاضر از نوع کاربردی و به روش توصیفی پیمایشی در سال ۱۳۸۷ انجام گردید. جامعه آماری را ۵۵۰ نفر از اعضای هیأت‌علمی دانشگاه علوم پزشکی شیراز تشکیل داد که با استفاده از جدول مورگان و نمونه‌گیری طبقه‌ای، حجم نمونه‌ای بالغ بر ۲۴۰ نفر تعیین گردید که پرسشنامه‌ها به نسبت ۸ دانشکده و مرکز تحقیقاتی دانشگاه به روش تصادفی بین ۲۴۰ هیأت‌علمی توزیع شد. ابزار پژوهش، پرسشنامه محقق‌ساخته بود که بخش اول آن در مورد اطلاعات شخصی و شغلی نظیر متغیرهای دموگرافیک، تعداد طرح‌ها و مقالات پژوهشی، سابقه خدمت، داشتن مسئولیت اجرایی، مرتبه علمی، رشته تحصیلی و محل خدمت بود. بخش اصلی پرسشنامه را ۴۶ سؤال بسته پاسخ در مقیاس چهار نقطه‌ای لیکرت (موافقم، نسبتاً موافقم، نسبتاً مخالفم، مخالفم) و در ۶ حیطه موانع مالی، حرفه‌ای، علمی، فردی، مدیریتی-سازمانی و امکانات و تجهیزات بود در پایان چند سؤال باز و کوتاه پاسخ طراحی گردید. با مطالعه منابع علمی معتبر و دیدگاه ۱۵ نفر از متخصصین، روایی محتوایی و صوری پرسشنامه تأیید گردید و با استفاده از مطالعه آزمایشی روی ۴۰ نفر از اعضای هیأت‌علمی، پایایی ابزار با آلفای کرونباخ ۹۲/۸ درصد مورد تأیید قرار گرفت. پرسشنامه‌ها به صورت بی‌نام و توسط پژوهشگر توزیع و جمع‌آوری گردید. و در مواردی نیز با همکاری

میانگین توافق اعضای هیأت‌علمی در مورد هر یک از گویه‌های پرسشنامه را نشان می‌دهد. گویه‌های مرتبط با پایین بودن درآمد حاصل از فعالیت تحقیقاتی و مشکل طولانی بودن روند تهیه مواد بالاترین میانگین را به خود اختصاص می‌دادند.

نتایج بررسی سؤال دوم تحقیق با استفاده از شاخص لامبدای ویلکز، نشان داد دیدگاه اعضای هیأت‌علمی در مورد موانع امکاناتی، حرفه‌ای، علمی، فردی، و مدیریتی‌سازمانی بر میزان برون‌ده پژوهشی آنها تأثیری نداشته است. یعنی به رغم آن که اعضای هیأت‌علمی به طور معناداری وجود موانع پژوهشی را احساس نموده‌اند اما این امر تأثیری بر میزان عملکرد پژوهشی آنها نداشته است. فقط موانع مالی بر میزان برون‌ده پژوهشی افراد به میزان ۲ درصد تأثیر داشته است.

در تحلیل سؤال سوم، بررسی تأثیر عوامل جمعیتی بر دیدگاه اعضای هیأت‌علمی با آزمون تی مستقل، نشان داد بین دیدگاه اعضای هیأت‌علمی نمونه تحقیق، در مورد موانع حرفه‌ای (۲/۶۷، $P < 0.01$)، فردی (۳/۲۷، $P < 0.01$) و مدیریتی سازمانی (۲/۶۵، $P < 0.01$) به تفکیک جنسیت تفاوت معنادار وجود داشت و در مورد سایر موانع مالی، امکاناتی و علمی تفاوت معنادار نبود. در مجموع، زنان موانع پژوهش را بیش از مردان احساس نموده بودند. بین دیدگاه اعضای هیأت‌علمی نمونه تحقیق، در مورد موانع حرفه‌ای، فردی و مدیریتی‌سازمانی به تفکیک مرتبه علمی تفاوت معنادار مشاهده شد. در بررسی تفاوت بین‌گروهی، نتایج آزمون تعقیبی توکی نشان داد، میانگین موانع حرفه‌ای (۳/۶، $P < 0.01$)، فردی (۴/۱۵، $P < 0.01$) و مدیریتی (۳/۹۴، $P < 0.01$) از دیدگاه مربیان و استادیاران بیشتر از اساتید و دانشیاران بوده است. همچنین بین دیدگاه اعضای هیأت‌علمی نمونه تحقیق، در مورد موانع علمی به تفکیک رشته تحصیلی تفاوت معنادار مشاهده شد (۵/۹۰، $P < 0.01$). بر اساس نتایج آزمون تعقیبی توکی، رشته‌های علوم پایه پزشکی در مقایسه با سایر رشته‌ها، کمترین میانگین و رشته‌های غیر پزشکی و

انتخاب مقیاس ۱۰۰ برای نشان دادن میانگین‌ها صرفاً به خاطر ملموس تر بودن مقدار نتایج بوده است و بدین ترتیب میانگین نظری برابر ۶۲/۵ از صد محاسبه شد.

نتایج

در مجموع از ۲۴۰ پرسشنامه توزیع شده، ۲۲۷ مورد بازگردانده شد (۹۴/۵ درصد بازگشت). بر اساس نتایج به دست آمده، از این پژوهش در بخش آمار توصیفی، از بین ۲۲۷ نفر نمونه تحقیق، ۱۲۱ نفر (۵۳/۳ درصد) مرد و ۱۰۶ نفر (۴۶/۷ درصد) زن، ۷۳ نفر (۳۲/۲ درصد) مریبی، ۱۰۰ نفر (۴۴/۱ درصد) استادیار، ۴۱ نفر (۱۸/۱ درصد) دانشیار و ۱۳ نفر (۵/۶ درصد) استاد بودند. از نظر رشته تحصیلی، ۳۴ نفر (۱۵ درصد) رشته‌های پزشکی جراحی، ۳۷ نفر (۱۶/۳ درصد) پزشکی غیر جراحی، ۷۸ نفر (۳۴/۴ درصد) علوم پایه پزشکی، ۴۰ نفر (۱۶/۷ درصد) پیراپزشکی بالینی و ۳۸ نفر (۱۷/۶ درصد) رشته غیرپزشکی بودند. از نظر دانشکده یا محل خدمت، ۸۵ نفر (۳۷/۴ درصد) از اعضای هیأت‌علمی در دانشکده پزشکی، ۲۲ نفر (۹/۷ درصد) دانشکده دندانپزشکی، ۱۶ نفر (۷ درصد) داروسازی، ۳۰ نفر (۱۳/۲ درصد) پرستاری مامایی، ۱۰ نفر (۴/۴ درصد) توانبخشی، ۲۳ نفر (۱۰/۱ درصد) پیراپزشکی، ۲۲ نفر (۹/۷ درصد) بهداشت و مدیریت) و ۱۹ نفر (۸/۴ درصد) در مراکز تحقیقاتی مشغول به کار بودند. ۱۰۵ عضو هیأت‌علمی (۴۶/۳ درصد) دارای مسئولیت اجرایی و بقیه بدون مسئولیت اجرایی بودند. از نظر سابقه خدمت، ۸۶ نفر (۳۹/۵ درصد) بین ۱ تا ۱۰ سال، ۸۸ نفر (۴۰ درصد) بین ۱۰ تا ۲۰ سال و ۴۵ نفر (۲۰/۵ درصد) بیش از ۲۰ سال در دانشگاه سابقه کار داشته‌اند.

در بررسی سؤال اول از دیدگاه اعضای هیأت‌علمی با سطح اطمینان ۹۹ درصد، وجود ۶ مانع مالی (۱۲۵/۴، $P < 0.01$)، مدیریتی سازمانی (۱۲۳/۷، $P < 0.01$)، امکاناتی، حرفه‌ای (۱۰۸/۵، $P < 0.01$)، علمی (۹۵/۴، $P < 0.01$) و فردی (۱۲۴/۴، $P < 0.01$) در مقایسه با میانگین نظری (۶۲/۵) در سطح معنادار تأیید شد. در مقایسه میانگین به دست آمده در هر حیطة، موانع مالی بیشترین و موانع علمی کمترین میانگین را به خود اختصاص دادند. جدول یک نتایج به دست آمده از

جدول ۱: میانگین گویه‌های هر یک از حیطه‌های ۶ گانه موانع فعالیت‌های تحقیقاتی در دانشگاه

میانگین توافق		گویه	
M	S. D		
۹۰/۲	۱۴/۹	پایین بودن میزان درآمد حاصل از فعالیت‌های تحقیقاتی نسبت به درآمدهای خارج از دانشگاه	موانع مالی
۸۹/۲	۱۵/۹	تحت تأثیر قرار گرفتن توزیع بودجه‌های پژوهشی از نام و نفوذ شخصی افراد	
۸۷/۸	۱۵/۶	بودجه نا کافی در دانشگاه برای کارهای علمی - تحقیقاتی	
۸۷/۶	۱۵/۳	نا مناسب بودن مکانیزم و مقررات مربوط به بودجه‌بندی طرح‌های پژوهشی (بوروکراسی افراطی)	
۸۵/۶	۱۶/۳	عدم استقلال دانشگاه‌ها در امور مالی و وابستگی به بودجه صرفاً دولتی	
۸۴/۱	۱۸/۹	عدم توزیع مناسب و عادلانه بودجه و امکانات در دانشگاه	
۷۸/۸	۱۸/۸	عدم جذب بخشی از بودجه پژوهشی سالانه دانشگاه به علت سازمان‌دهی نا مناسب	
۸۶/۲	۱۶/۵	میانگین حیطه موانع مالی	
۹۰/۰	۱۳/۵	مشکل و طولانی بودن روند تهیه مواد لازم در تحقیق	موانع امکاناتی
۸۷/۳	۱۷/۲	کمبود کارشناسان کمک تحقیقاتی کارآمد، و دستیاران پژوهشی آموزش دیده	
۸۶/۱	۱۴/۹	نبود بانک‌های اطلاعاتی و آمار دقیق و به هنگام در دانشگاه	
۸۲/۱	۱۹/۲	کمبود مواد لازم در تحقیق	
۸۱/۰	۱۷/۹	عدم وجود هسته‌های فعال پژوهشی در دانشکده‌ها	
۷۷/۹	۱۹/۹	کمبود امکانات سخت افزار و نرم افزار رایانه‌ای و آزمایشگاهی مناسب برای تحقیق	
۷۸/۱	۲۰/۳	کمبود کارکنان خدماتی کارآمد (ماشین نویسنده، راننده، نام‌رسان و ...)	
۷۵/۷	۱۹/۱	کارآمد نبودن مراکز مشاوره پژوهشی دانشگاه در رفع اشکالات و ابهامات محققان	
۶۴/۰	۲۲/۱	کمبود منابع علمی (کتابخانه تخصصی، اشتراک مجلات علمی، مقالات Full text، اسناد و مدارک و ...)	
۸۰/۲	۱۸/۲	میانگین حیطه موانع امکاناتی	
۸۷/۰	۱۶/۵	اشتغال به کارهای اجرایی روزمره وقت‌گیر اداری در دانشگاه	موانع حرفه‌ای
۸۶/۱	۱۶/۵	حجم کار زیاد بهداشت و درمان و وقت نا کافی برای پژوهش	
۸۳/۴	۱۷/۷	مشکل بودن ارتباطات نزدیک علمی با پژوهشگران و مراکز پژوهشی خارج از کشور	
۸۳/۱	۲۰/۸	مشکلات معیشتی اعضای هیأت علمی و ضرورت چند شغلی بودن در خارج دانشگاه	
۸۰/۸	۲۰/۵	محدودیت استفاده از فرصت‌های مطالعاتی و مشکل بودن بهره‌مندی از آن	
۷۳/۴	۲۳/۴	وجود موانع مختلف برای شرکت در سمینارها و کنفرانس‌های خارج از کشور	
۸۲/۳	۱۹/۲	میانگین حیطه موانع حرفه‌ای	

ادامه جدول ۱: میانگین گویه‌های هر یک از حیطه‌های ۶ گانه موانع فعالیت‌های تحقیقاتی در دانشگاه

میانگین توافق		گویه	
S. D	S. D		
۸۵/۶	۱۸/۵	تسلط نا کافی به روش‌های تحقیق، آزمون‌های آماری، تهیه پرسشنامه و ...	موانع علمی
۸۰/۰	۱۹/۹	ضعف مهارت‌های استفاده از سخت‌افزارها و نرم افزارهای رایانه‌ای	
۷۹/۸	۱۷/۸	عدم تسلط کافی به اصول نگارش و انشاء تحقیق	
۷۸/۹	۲۰/۳	عدم تسلط کافی در مقاله‌نویسی و تهیه پوستر جهت انتشار در مجلات و همایش‌ها	
۷۶/۶	۱۷/۸	تسلط نا کافی به تبیین، شرح، تجزیه و تحلیل و پردازش مساله تحقیق	
۷۵/۸	۲۰/۴	عدم آشنایی کامل با روش‌های جستجوی مناسب مقالات از اینترنت، نحوه استفاده از مجلات آنلاین و ...	
۷۰/۳	۲۳/۴	عدم تسلط کافی به زبان خارجی برای استفاده از منابع خارجی در رشته تخصصی خود	
۷۹/۱	۱۹/۱	میانگین حیطه موانع علمی	
۸۷/۳	۱۵/۵	وجود روحیه فرد گرایی در اعضای هیأت علمی و عدم تمایل به مشارکت در تحقیقات گروهی	موانع فردی
۸۴/۰	۱۷/۰	کاهش روحیه علمی در پژوهشگران و درگیر شدن به مسایل حاشیه‌ای	
۸۱/۹	۱۸/۹	بی تفاوتی پژوهشگران و کم رنگ شدن روحیه مساله‌یابی و حساسیت به مسایل جامعه	

۸۰/۴	۱۷/۴	عدم تعهد برخی پژوهشگران به رعایت اخلاق پژوهشی و امانت‌داری علمی	میانگین حیطه موانع فردی	
۷۹/۸	۱۸/۹	گرفتن ایده، موضوع و روش تحقیق از تحقیقات خارجی به جای توجه به مسائل و مشکلات جامعه		
۷۹/۴	۲۱/۱	عدم وجود انگیزه‌های درونی برای تحقیق در بین پژوهشگران		
۷۸/۱	۲۱/۸	نبود فراغت خاطر روحی و روانی پژوهشگران به علت وجود تنش‌ها و مشکلات خارج از دانشگاه		
۸۱/۵	۱۸/۶		موانع مدیریتی سازمانی	
۸۷/۷	۱۵/۱	عدم به کارگیری نتایج حاصل از تحقیقات دانشگاه در بهبود امور جامعه		
۸۶/۹	۱۶/۳	ارزیابی نامناسب عملکرد پژوهشی (عدم تمایز طرح‌های پژوهشی اصیل با موارد سطحی و تکراری)		
۸۶/۵	۱۴/۷	نبود همکاری برون بخشی بین حوزه علوم پزشکی و سایر بخش‌ها در فعالیت‌های تحقیقاتی		
۸۴/۴	۱۵/۷	موازی کاری و تکرار پژوهش‌های مشابه در دانشگاه به علت عدم سازماندهی امور و اطلاع‌رسانی نامناسب		
۸۳/۴	۱۷	صرف بودجه پژوهشی دانشگاه برای تحقیقاتی که حاصل چندانی برای جامعه ندارد		
۸۳/۲	۱۶/۹	اعمال نظر شخصی و سلیقه‌ای در تصویب و ارزشیابی طرح‌ها و مقالات ارائه شده به مراجع پژوهشی دانشگاه		
۸۰/۳	۱۸/۵	نا مشخص بودن و تعدد مراجع تصمیم‌گیری در تصویب و ارزیابی فعالیت‌های پژوهشی		
۷۹/۵	۱۷/۱	اطلاع‌رسانی ناکافی به اعضای هیأت علمی در خصوص منابع، امکانات و مقررات اداری مربوط به تحقیقات		
۷۹/۴	۱۹/۲	نا مناسب بودن نظام انگیزش، تشویق و حمایت از تحقیقات از سوی مدیران ارشد دانشگاه		
۷۵/۲	۲۲/۱	حمایت ناکافی مدیران از پژوهشگران در انجام فعالیت‌های پژوهشی		
۱۷/۲	۸۲/۶			میانگین حیطه موانع مدیریتی سازمانی

به طور خلاصه در زیر آمده است:

مشکلات ارزش‌گذاری تحقیق و محقق

- گاهی پژوهش‌ها صرفاً با هدف ارتقای سالانه انجام و منجر به کاهش کیفیت و انجام کارهای سطحی می‌شود.
- گاهی تعارفات و تشویق‌های کاذب به جای توجه به تولید علم اصیل جایگزین می‌شود.
- نظام ارزیابی و تشویق اعضای هیأت علمی اشکالات زیادی دارد و اغلب به کمیت توجه می‌شود.
- برخی اوقات تعارفات و روابط بین‌فردی در تصویب طرح‌ها دیده می‌شود.
- در تصویب طرح‌ها سخت‌گیری زیاد است اما به نتایج و کاربرد کمتر توجه می‌شود.

ضعف تفکر علمی در دانشگاه

- ضعف در دانش پژوهشی و طراحی علمی تحقیق از مشکلات عمده دانشگاه‌هاست.
- روش صحیح تفکر علمی و فرضیه‌سازی در دانشگاه آموزش داده نشده است.

پزشکی جراحی به ترتیب بیشترین میانگین موانع علمی را نشان داده‌اند ($P < 0/01$). اما این تفاوت در مورد موانع مالی، امکاناتی، فردی، مدیریتی سازمانی و حرفه‌ای معنادار نبود ($P > 0/05$). بر اساس نتایج آزمون تی مستقل در همه حیطه‌ها افراد دارای مسئولیت میزان موانع را کمتر از دیگران احساس کرده‌اند و این تفاوت در مورد موانع فردی معنادار بوده است ($P < 0/01$, $5/50$). بین دیدگاه افراد در مورد موانع ۶ گانه تحقیق به تفکیک سابقه خدمت تفاوت معناداری مشاهده نشد.

در بخش سؤالات باز نیز از اعضای هیأت علمی خواسته شده بود نظرات آزاد خود را در مورد موانع فعالیت‌های تحقیقاتی در دانشگاه بیان دارند. در تحلیل نتایج کیفی به دست آمده، ابتدا فهرستی از نظرات مطرح شده به تفکیک دانشکده‌ها استخراج گردید و گزاره‌های مشابه و دارای مفاهیم مشترک در سه دسته مقوله‌بندی شدند. بر اساس نتایج به دست آمده بیشترین تأکید اعضای هیأت علمی بر «ضعف در تفکر علمی» و «ارزیابی تحقیقات و محققین» بود، و دیدگاه‌های که در این دو دسته قرار نداشتند در قالب «سایر موارد» دسته‌بندی گردید. نتایج این دیدگاه‌ها

سایر موارد

- تغییر مدیریت علمی تابع تغییرات سیاسی است (تغییر مداوم روند فعالیت‌ها، آیین‌نامه‌ها، برنامه‌ها).
- گاهی داده‌سازی و عدم پای‌بندی به اخلاق پژوهشی اعتماد به نتایج پژوهش و کاربست پژوهش را کاهش می‌دهد.
- عدم ارتباط دانشگاه‌های علوم پزشکی و غیر پزشکی در دسترسی به اطلاعات تأثیر دارد.
- توجه زیاد به چاپ مقاله در ISI، مجلات داخلی را از رونق کیفی انداخته است.
- علی‌رغم میل باطنی محقق، انتخاب موضوع پژوهش بر اساس امکانات موجود است نه علاقه و نوآوری.

بحث

نتایج حاصل از بررسی دیدگاه ۲۲۷ نفر از اعضای هیأت‌علمی دانشگاه علوم پزشکی شیراز در تحقیق حاضر نشان داد روند فعالیت‌های تحقیقاتی در دانشگاه علوم پزشکی شیراز در سال ۱۳۸۷ از موانع و مشکلات متعددی تأثیر پذیرفته‌اند که از جوانب مختلف قابل تأمل و بررسی است:

موانع مالی: اعضای هیأت‌علمی نمونه تحقیق میانگین موانع مالی را بیش از سایر موانع مؤثر بر فعالیت‌های تحقیقاتی یاد کرده‌اند. در تحقیقات، حسینی و شمسانی (۱۷)، درودی و همکاران (۱۸)، زینالو و همکاران (۱۲) و تجری (۱۴) نیز موانع مالی به عنوان اولین مانع از دیدگاه اعضای هیأت‌علمی مطرح شده است. ماجومدر (Majumder) موانع اقتصادی و مالی را مهم‌ترین مشکل جوامع آسیایی در حال توسعه ذکر می‌کند (۸). اغلب صاحب‌نظران بر وجود مشکلات و کمبود منابع مالی در فعالیت‌های پژوهشی و ناکافی بودن بودجه به عنوان مهم‌ترین مشکل گریبانگیر حوزه پژوهش اتفاق نظر دارند (۱۹). مسائل مالی، اختصاص بودجه و فرایندهای مالی مربوط به آن، جزء ضروری و لاینفک همه فعالیت‌های پژوهشی محسوب می‌شود. اغلب تحقیقات علوم پزشکی از نوع تجربی و مداخله‌ای بوده و

نیازمند وسایل و مواد آزمایشگاهی گران قیمت هستند، از سوی دیگر در رشته‌های علوم پزشکی به واسطه ماهیت کاربردی آنها امکان اشتغال و درآمدزایی بیشتر در بخش خصوصی وجود دارد و با توجه به سودآور نبودن پژوهش در دانشگاه، افراد به این سمت گرایش می‌یابند که به جای پرداختن به پژوهش‌های کم درآمد، پر زحمت و با ریسک بالا، انجام فعالیت‌های درمانی با سود بیشتر و زود بازده‌تر را انتخاب نمایند. چنان که اعضای هیأت‌علمی با بیشترین توافق به پایین بودن میزان درآمد حاصل از فعالیت‌های تحقیقاتی نسبت به درآمدهای خارج از دانشگاه اشاره نموده‌اند. علاوه بر این، نحوه توزیع بودجه نیز از جمله مشکلات مالی است. نتایج نشان می‌دهد، پایین بودن میزان درآمد حاصل از فعالیت‌های تحقیقاتی نسبت به درآمدهای خارج از دانشگاه (۹۰/۲)، تحت تأثیر قرار گرفتن توزیع بودجه‌های کلان پژوهشی از نام و نفوذ شخصی افراد (۸۹/۲) و بوروکراسی افراطی در بودجه‌بندی طرح‌های پژوهشی (۸۷/۶) مهم‌ترین موانعی هستند که بیشترین میانگین را به خود اختصاص داده‌اند.

موانع امکاناتی: مشکل و طولانی بودن روند تهیه مواد لازم با میانگین توافق ۹۰/۰ بیشترین مانع در این حیطه مطرح شده است. حسینی و شمسانی (۱۷)، پاراهو (۲۰) (Parahoo) و ماجومدر (۸) (Majumder)، سوماتیپالا (Sumathipala) و همکاران (۲۱) نیز وجود موانع امکاناتی و تسهیلاتی و کمبود تجهیزات و امکانات پژوهشی را بیان داشته‌اند. نکته قابل توجه آن که در حوزه علوم پزشکی به لحاظ وجود رشته‌های مختلف علوم پایه و بالینی سهم قابل توجهی از پژوهش‌ها به پژوهش‌های کاربردی و از نوع تجربی و آزمایشگاهی اختصاص می‌یابد که عموماً مستلزم تأمین مواد آزمایشگاهی، تجهیزات پزشکی، حیوانات آزمایشگاهی و نیز تأمین شرایط حفظ و نگهداری آنها می‌باشد. تأمین منابع مالی از یک سو و تهیه و تدارک تجهیزات و امکانات مورد لزوم از ضرورت‌های اساسی بخش تحقیقات علوم پزشکی است.

موانع حرفه‌ای: نتایج این پژوهش با تحقیقات افشاری و

تین (۳۴) (Tien) نیز حاکی از آن بود که مریدان در مقایسه با دانشیاران بهره‌وری پژوهشی پایین‌تری را نشان داده‌اند که علت این امر می‌تواند ناشی از تفاوت در توانمندی‌های پژوهشی این دو گروه باشد. با توجه به جدول ۱ عدم تسلط کافی به روش‌های متنوع تحقیق، تهیه پرسشنامه و آزمون‌های آماری با میانگین ۸۵/۶ درصد، بیشترین مانع و عدم تسلط کافی به زبان خارجی با میانگین ۷۰/۳ کمترین مانع از دیدگاه اعضای هیأت‌علمی دانشگاه علوم پزشکی شیراز بیان شده است. با توجه به آن که دانشگاه علوم پزشکی شیراز از بدو تأسیس، به زبان انگلیسی اهتمام بیشتری نشان داده است کمتر بودن مشکلات مربوط به زبان‌های خارجه در این دانشگاه قابل پیش‌بینی بود.

موانع فردی: تحقیقات رحیمی و فتاحی (۳۵) و زینالو و همکاران (۱۲) تأثیر انگیزه‌های درونی افراد در میزان فعالیت‌های پژوهشی آنها مورد تأیید قرار گرفته است. در تحقیق هیکس (۲۵) (Hicks)، موانع نگرشی و فردی مهم‌ترین مانع از دیدگاه پرستاران در کاربست فعالیت‌های پژوهشی بیان شده است. در تحقیق بلاند و برگویست (۳۶) (Bergquist & Bland) ویژگی‌های فردی نظیر اجتماعی بودن و عادات شغلی در بهره‌وری پژوهشی افراد مؤثر بوده و در تحقیق بارنت و همکاران (۳۷) (Barnett et al)، انگیزه‌های شخصی، رابطه مستقیمی با میزان فعالیت‌های پژوهشی اعضای هیأت‌علمی نشان داد. از بین گویه‌های موانع فردی در تحقیق حاضر، وجود روحیه فردگرایی در اعضای هیأت‌علمی و عدم تمایل به مشارکت در تحقیقات گروهی و میان‌رشته‌ای با میانگین توافق ۸۷/۳ درصد بیشترین مانع فردی از دیدگاه اعضای هیأت‌علمی نشان داده شده است. این در حالی است که مشارکت و کارگروهی در توسعه و بهره‌وری بیشتر فعالیت‌های پژوهشی بسیار اهمیت دارد و در دانشگاه‌هایی که مشارکت گروهی بیشتر است تعداد مقالات و انتشارات پژوهشی اعضای هیأت‌علمی به نسبت بالاتر از سازمان‌هایی است که به فعالیت‌های فردی می‌پردازند (۲۸). در این رابطه نقش مدیریت دانشگاهی در هدایت فضاهای علمی به مشارکت

حیدرپور (۱۱)، ولی‌زاده و همکاران (۲۲) و فرمانبر و عسگری (۲۳) همسو بود. تحقیقات کرامر و پری (۲۴) (Kraemer & Perry)، هیکس (۲۵) (Hicks)، دان و همکاران (۲۶) (Dunn et al)، نیلسون کاجرمو و همکاران (۲۷) (Kajermo et al)، پاراهو (۲۰) (Parahoo)، کاپلوماکی و تیومی (۲۸) (Kuuppelomaki. & Tuomi) و همسلی براون و اوپلاتکا (۲۹) (Brown & Izhar) (Oplatka) نشان داد اعضای هیأت‌علمی، حجم زیاد فعالیت‌های درمانی را عامل مهم کمبود زمان و فراغت خاطر در انجام پژوهش و یا تفکر در مورد کاربست آن بیان داشته‌اند. بررسی گویه‌های این حیطه نشان می‌دهد، اشتغال به کارهای اجرایی روزمره و وقت‌گیر اداری در دانشگاه با میانگین ۸۷ مهم‌ترین مانع در این حیطه بیان شده است. برخی صاحب‌نظران معتقدند انتصاب متخصصین دارای ظرفیت‌های علمی بالا در پست‌های وقت‌گیر اداری از آسیب‌های عرصه پژوهش به شمار می‌رود. درگیر شدن در فعالیت‌های اجرایی و اداری، علاوه بر آن که بخش زیادی از وقت ارزشمند اعضای هیأت‌علمی را که می‌تواند صرف تحقیق و تولید علم گردد به خود اختصاص می‌دهد، این تهدید را نیز به دنبال دارد که استمرار ماندن در چنین پست‌هایی رفته رفته نوعی گرایش اداری و روزمرگی را در این افراد به وجود آورد (۱۹).

موانع علمی: نتایج تحقیقات ظهور و فکری (۱۵)، هاشمی و مرتضوی (۳۰) و سرشتی و همکاران (۳۱) نشان می‌دهد موانع علمی نظیر فقدان دانش لازم در مورد روش‌های تحقیق علمی، کمی آشنایی با روش‌های آماری و عدم تسلط به زبان‌های خارجی و مواردی از این قبیل از موانع و مشکلات علمی پژوهشگران است. همچنین نتایج تحقیقات لدلی و لاجوی (۳۲) (Ledley, Lovejoy)، هیکس (۲۵) (Hicks)، نیلسون کاجرمو و همکاران (۲۷) (Kajermo et al)، کاپلوماکی و تیومی (۲۸) (Kuuppelomaki. & Tuomi)، پاراهو (۲۰) (Parahoo)، آدامسن و همکاران (۳۳) (Adamsen et al) نشان داد میزان توانمندی‌های پژوهشی پرستاران در کاربست فعالیت‌های پژوهشی آنها مؤثر بوده است. نتایج تحقیق،

و همدلی از اهمیت زیادی برخوردار است.

موانع مدیریتی سازمانی: بسیاری از تحقیقات داخلی به بررسی موانع مدیریتی، اداری و سازمانی نظیر عدم هماهنگی سازمان‌های تحقیقاتی و عدم همکاری سازمان‌ها در ارائه اطلاعات (۱۰)، عدم همکاری بین‌بخشی (۱۴) عدم کاربست نتایج تحقیق (۳۱ و ۳۹) پرداخته‌اند. در تحقیقات خارجی برگوئیست و بلاند (۳۶) (Bland and Bergquist) دریافتند عوامل مدیریتی نظیر داشتن برنامه و اهداف روشن در سازمان بر بهره‌وری پژوهشی افراد تأثیر مستقیم داشته است. در تحقیق دان و همکاران (۲۶) (Dunn et al) بیشترین موانع مطرح شده از دیدگاه پرستاران در حیطه موانع سازمانی بوده است، در تحقیق پاراهو (۲۰) (Kader Parahoo) و نیز کاپلوماکی و تیومی (۲۸) (Kuuppelomaki. & Tuomi)، عدم حمایت کافی مدیران از پژوهشگران به عنوان مهم‌ترین موانع انجام و کاربست پژوهش بیان گردید. نتایج تحقیق اسمبی و تری (۴۰) (Smeby & try) نیز نشان داد عوامل سازمانی به نحو چشمگیری بر ستانده پژوهشی اعضای هیأت‌علمی مؤثر بوده‌است و این تأثیر حتی از میزان زمان صرف شده برای پژوهش نیز بیشتر است. کارول بلاند و همکاران (۴۱) (Bland et al) نیز دریافتند سبک مدیریت مشارکتی تأثیر فزاینده‌ای بر میزان تولیدات پژوهشی اعضای هیأت‌علمی داشته است. از آنجا که اغلب فعالیت‌های تحقیقاتی در سازمان دانشگاه انجام می‌شوند، بی تردید موانع و مشکلات مدیریتی، سازمانی و اداری بخشی از تنگناهای فعالیت‌های تحقیقاتی را تشکیل می‌دهند. بر اساس گویه‌های جدول شماره یک عدم کاربست نتایج تحقیقات با میانگین ۸۷/۷ و ارزیابی نامناسب عملکرد پژوهشی با میانگین ۸۶/۹ بیشترین موانع از دیدگاه اعضای هیأت‌علمی بودند. این دو مانع هریک بر دیگری تأثیر می‌گذارد چنان که عدم ارزیابی صحیح طرح‌های پژوهشی و کاربردی نبودن آنها زمینه هدف‌مند نبودن و عدم کاربست نتایج آنها را نیز در پی خواهد داشت.

در سؤال دوم تحقیق علی‌رغم آن که اعضای هیأت‌علمی وجود موانع تحقیق را در سطح بالایی نشان داده‌اند اما

تفاوت معناداری بین عملکرد گروه‌هایی که موانع را کمتر یا بیشتر احساس کرده‌اند دیده نشد علت این امر را می‌توان در دو دلیل عمده جستجو نمود: بر اساس نظرات اعضای هیأت‌علمی به ویژه در سؤالات باز، پژوهش در دانشگاه بیشتر با شاخص‌های کمی و با هدف ارتقای سالانه اعضای هیأت‌علمی یا چاپ در مجلات صورت می‌گیرد و لذا با وجود موانع یاد شده، افراد برای «انجام تکلیف» و کسب امتیاز پژوهشی ناگزیر از انجام پژوهش هستند. برخی افراد، انگیزه انجام پژوهش را نوعی رفع تکلیف برای طی مراحل ارتقای سالانه تلقی نموده‌اند و معتقدند، ارزیابی سالانه فعالیت‌های پژوهشی نگاهی کمیت‌گرا به انجام پژوهش داشته است. بنابراین در عمل وجود یا عدم وجود موانع بر کمیت فعالیت‌های پژوهشی ایشان تأثیری نداشته است. دلیل دیگر را می‌توان در انگیزه‌های فردی جستجو نمود. گاه وجود انگیزه‌های قوی می‌تواند تا حد زیادی در مقابل موانع بیرونی مقامت نماید. و با وجود آن که موانع یاد شده از دیدگاه اعضای هیأت‌علمی احساس شده، اما در مورد افراد با انگیزه و توانمند، موانع بر میزان فعالیت‌های آنها تأثیر چندانی نداشته است. اما به هر حال، احساس وجود موانع حتی اگر بر میزان فعالیت‌های پژوهشی افراد بی‌تأثیر باشد، در دراز مدت می‌تواند بر کیفیت پژوهش، هدفمند بودن آن و انگیزه‌های پژوهش اثر کاهنده و حتی در برخی موارد زیر پا گذاشتن اخلاق پژوهشی توسط پژوهشگران را در پی داشته باشد (۹).

در سؤال سوم تحقیق نیز بررسی تفکیکی دیدگاه اعضای هیأت‌علمی نشان داد زنان موانع پژوهش را بیش از مردان احساس نموده‌اند. کیویک (۴۲) (Kyvik) معتقد است زنان در مقایسه با مردان از شانس کمتری برای جذب منابع مالی و امکاناتی و اجتماعی خارج از دانشگاه برخوردارند و از سویی وظایف سرپرستی و تربیت فرزندان در زنان بیش از مردان است و این مشکلات ممکن است بر احساس آنها از موانع تحقیق مؤثر باشد. در مورد مرتبه علمی، مربیان در در مقایسه با استادان و دانشیاران، میانگین موانع را بیشتر نشان داده‌اند. که این امر می‌تواند ناشی از افزایش تجربه و توانمندی‌های

قدرت در جوامع کنونی محسوب می‌شود، توجه به مدیریت و راهبری صحیح این مسیر از اهمیت بسیاری برخوردار است و لازم است تا مدیریت دانشگاهی نیز راهبردهای لازم در این باره را اتخاذ نمایند. رفع موانع اداری و پرپیچ و خم در مسیر فعالیت‌های تحقیقاتی، کاربردی‌ترین نتایج تحقیقاتی در عمل به عنوان یک شاخص رتبه‌بندی، تسهیل و برقراری ارتباط بیشتر بین بخش خصوصی و دانشگاه در راستای تقاضا محور شدن تحقیقات دانشگاهی، سامان‌دهی بودجه‌های پژوهشی و افزایش امکانات پشتیبانی پژوهش نظیر مدیریت آمار و اطلاعات، تجهیز آزمایشگاه‌ها و کتابخانه‌ها، آموزش کارشناسان کمک تحقیقاتی، ایجاد هسته‌های پژوهشی فعال در دانشکده‌ها و آموزش مستمر در پژوهش و روش تحقیق متناسب با هر حوزه رشته‌ای می‌تواند در این باره مؤثر واقع گردد. همچنین ایجاد بانک‌های اطلاعاتی مورد نیاز محققین تا حد زیادی می‌تواند از مشکلات محققین به ویژه در آغاز فعالیت‌های تحقیقاتی بکاهد. استفاده از نرم‌افزارهای مدیریت پژوهش نیز می‌تواند در تسریع و تسهیل تصویب طرح‌های تحقیقاتی مؤثر باشد.

قدردانی

از کلیه مسئولین و اعضای محترم هیأت‌علمی دانشگاه علوم پزشکی شیراز که به رغم مشغله کاری فراوان با بذل توجه و دقت پاسخ‌نامه‌ها را تکمیل نمودند بسیار سپاس‌گزاریم.

پژوهشی، موقعیت شغلی و کاهش مشکلات حرفه‌ای در اساتید و دانشیاران باشد. در تحقیق حاضر مسئولین موانع را کمتر احساس نموده‌اند. اما در تحقیق تجری (۱۴) بین موانع تحقیق و داشتن مسئولیت تفاوت معناداری مشاهده نگردید. علت این تفاوت ممکن است ناشی از ترکیب افراد نمونه تحقیق باشد چنان که در تحقیق تجری تنها ۲۵ درصد افراد مسئولیت اجرایی داشتند اما در تحقیق حاضر ۴۶/۳ درصد از افراد دارای مسئولیت اجرایی بودند.

نتایج این مطالعه تنها در دانشگاه علوم پزشکی شیراز قابل تعمیم بوده و ممکن است در دانشگاه‌های دیگر موانع دیگری در اولویت باشد. همچنین موانع فعالیت‌های تحقیقاتی در این پژوهش صرفاً از دیدگاه اعضای هیأت‌علمی بررسی شده است و لازم است دیدگاه سایر گروه‌ها نظیر دانشجویان، دستیاران تخصصی و کارکنان نیز مورد بررسی قرار گیرد. همچنین در این تحقیق تنها به موانع درون سازمانی پرداخته شده است در حالی که ممکن است بخش زیادی از مشکلات محققین از موانع و مشکلات بیرون از دانشگاه تأثیر پذیرد.

نتیجه‌گیری

در مجموع نتایج این تحقیق حاکی از آن است که مجموعه‌ای از عوامل درون دانشگاهی اعم از نیروی انسانی، مدیریت، توانمندی‌های علمی، امکانات و تسهیلات، عوامل حرفه‌ای و انگیزه‌های فردی بر مسیر فعالیت‌های تحقیقاتی تأثیرگذار است. با توجه به آن که پژوهش‌های دانشگاهی از ارکان توسعه کشور و مهم‌ترین شاخص

منابع

1. Sedigh MJ, Karimian Eghbal M, Ghadiri F. [Parkhaye tahghighati va toseaeye tahghighat]. Encyclopedia of Higher Education. 2004: 245-9. [Persian]
2. Sabouri AA. [Moroori bar tolide elm dar sale 2003]. Rahyaft. 2005; (31): 20-3. [Persian]
3. Fereidoon A. [Siasatha va rahbordhaye elm va fanavari]. Encyclopedia of Higher Education. 2004: 592-8. [Persian]
4. Noroozi Chacoli AR, Nourmohammadi H, Vaziri E, Etemadifard A. [Arzyabye tatbighye tolide elme Iran, Torkye va Mesr dar salhaye 2005,2006]. Rahyaft. 1999; (40): 65-5
5. Sabouri AA. [Tolide elme Iran dar sale 2007]. Rahyaft. 2007; (41): 35-40. [Persian]
6. Ghourchian N. [Asibshenasi va asibzodaeye pajooresh]. Encyclopedia of Higher Education. 2004: 4-8. [Persian]

7. Malekafzali H, Majdzade R, Fotouhi A, Tavakoli S. [Ravesh shenasye pajooheshhaye karbordi dar oloom pezeskhi]. First edition. Tehran: Tehran University of Medical Science; 2004. [Persian]
8. Majumder MA. Issues and priorities of medical education research in Asia. *Ann Acad Med Singapore*. 2004; 33(2): 257-63.
9. Fatemi H. [Moshkele tahghigh dar rahe toseaeye jahane sevom]. Tehran: Sahami-e-enteshar Company; 1995. [Persian]
10. Changiz T, Adibi P, Hoseini M, Tootoonchi M. [Didgahe asatide rahnama dar morede moshkelate ravande ejraye payannameye tahsilye pezeskhye omoomi dar daneshgahe oloom pezeskhye Esfehan]. *Iranian Journal of Medical Education*. 2003; 9: 24-32 [Persian]
11. Afshari P, Haidarpour S. [Is "teaching" an obstacle to "research"?]. *Iranian Journal of Medical Education*. 2002; 2(0): 9-9. [Persian]
12. Zinaloo AA, Mohammadi M, Geranmayeh M, Farsaam H, Khakbazan Z. [Research perspective at Tehran University of Medical Sciences from the viewpoint of the faculty members]. *Iranian Journal of Medical Education*. 2002; 2(0): 60-60. [Persian]
13. Jafari H, Yaghoubi T, Heidari J, Esmaeli R, Hekmatara M, Ataei M. [Barrasye nazarate azaye heiat elmye daneshgahe oloom pezeskhye Mazandaran piramoone avamele bazdarandeye daroon va boroon sazmany moaser dar anjame tahghighat be vasilye azaye heiat elmye in daneshgah dar sale 1385]. *Educational & Research Quarterly Shakiba*. 2004; 4(6,7): 13-20. [Persian]
14. Tajri M. [Barrasye mavaneae faaliathaye tahghighatye daneshgahhaye oloom ensanye shahre Tehran az didgahe azaye heiat elmi]. [dissertation]. Tehran: Shaheed Beheshti University; 2003. [Persian]
15. Zohoor AR, Fekri AR. [Mavaneae pajoohesh az didgahe azaye heiat elmye daneshgahe oloom pezeskhye Iran]. *Payesh*. 2003; 2(2): 113-20. [Persian]
16. Sarmad Z, Hejazi E, Bazargan A. [Rveshhaye tahghigh dar oloom raftari]. Tehran: Agah; 2011. [Persian]
17. Hoseini M, Shamsaie E. [Mavane va tangnahaye pajooheshi dar daneshgahha az didgahe azaye heiate elmye daneshkadehaye keshavarzi]. Abstract of the First Congress of Higher Education in Iran. Tehran: Allameh Tabatabaei University; 1997: 508-38. [Persian]
18. Doroudi T, Arabi R, Pouneh F, Charouei S. [Avamele moaser dar adame gerayeshe daneshjooyane pezeskhye daneshgahe oloom pezeskhye Tabriz be amre tahghigh dar sale 1375]. *Journal of Research in Medical Sciences*. 1998; 3(Supply 1): 53-6. [Persian]
19. Jourablou M. [Jonbeshe narmafzari (maghalat va goftarha)]. Tehran: Elaheye Naz; 2004. [Persian]
20. Parahoo K. Barriers to, and facilitators of, research utilization among nurses in Northern Ireland. *J Adv Nurs*. 2000; 31(1): 89-98.
21. Sumathipala A, Siribaddana S, Patel V. Under-representation of developing countries in the research literature: ethical issues arising from a survey of five leading medical journals. *BMC Med Ethics*. 2004; 5: E5.
22. Vali Zadeh L, Zaman Zadeh V, Fathi A, Safaeian A. [Barriers and facilitators of research utilization among nurses working in teaching hospitals in Tabriz]. *Hayat*. 2002; (15): 32-42. [Persian]
23. Farmanbar R, Askari F. [Barasye avamele bazdarandeye anjame tahghigh az didgahe azaye heiat elmye daneshgahe oloom pezeskhye Gilan]. *Journal of Gilan University of Medical Sciences*. 2005; 14(54): 84-91. [Persian]
24. Kraemer KL, Perry JL. Institutional Requirements for Academic Research in Public Administration. *Public Administration Review*. 1989; 49(1): 9-16.
25. Hicks C. A study of nurses' attitudes towards research: a factor analytic approach. *J Adv Nurs*. 1996; 23(2): 373-9.
26. Dunn V, Crichton N, Roe B, Seers K, Williams K. Using research for practice: a UK experience of the Barriers Scale. *J Adv Nurs*. 1997; 26(6): 1203-10.
27. Nilsson Kajermo K, Nordström G, Krusebrant A, Björvell H. Barriers to and facilitators of research utilization, as perceived by a group of registered nurses in Sweden. *J Adv Nurs*. 1998; 27(4): 798-807.
28. Kuuppelomäki M, Tuomi J. Finnish nurses' views on their research activities. *J Clin Nurs*. 200; 12(4): 589-600.
29. Hemsley-Brown J, Oplatka I. Bridging the research-practice gap: barriers and facilitators to research use among school principals from England and Israel. *International Journal of Public Sector Management*. 2005; 18(5): 424-46.

30. Hashemi Z, Mortazavi MJ. [Aya mizan tasalote azaye heiat elmi be zabane english bar mizane mosharekate anha dar tolid elm moaser ast?]. Abstract of 9th National Conference on Medical Education. Yazd: Shaheed Sadoughi University of Medical Science Yazd; 2007. [Persian]
31. Sereshti M, Kazemian A, Deris F. [Barasye mavaneae anjame tahghighat az didgahe asatid va karkonane daneshgahe oloom pezeshkye Shahrekord sale 84-85]. [dissertation]. Shahrekord: Shahrekord University of Medical Science; 2006. [Persian]
32. Ledley FD, Lovejoy FH. Factors Influencing the Interests, Career Paths, and Research Activities of Recent Graduates From an Academic, Pediatric Residency Program. *PEDIATRICS*. 1993; 92(3): 436-41.
33. Adamsen L, Larsen K, Bjerregaard L, Madsen JK. Danish research-active clinical nurses overcome barriers in research utilization. *Scand J Caring Sci*. 2003; 17(1): 57-65.
34. Tien FF. Faculty Research Behaviour and Career Incentives: The Case of Taiwan. *International Journal of Educational Development*. 2007; 27(1): 4-17.
35. Rahimi M, Fattahi R. [Barrasye mizane tasire avamele moaser bar hamkarye elmi az didgahe azaye heiat elmye daneshgahe Ferdosie Mashhad]. *Quarterly of Library and Information Science*. 2009; 12(1): 79-98. (Persian)
36. Bland CJ, Bergquist WH. The Vitality of Senior Faculty Members. Snow on the Roof-Fire in the Furnace. ERIC Clearinghouse on Higher Education Washington DC. BBB32577 _ George Washington Univ. Washington DC. Graduate School of Education and Human Development. [Cited 2011 Dec 5] Available from: <http://www.ericdigests.org/1998-2/snow.htm>
37. Barnett RC, Carr P, Boisnier AD, Ash A, Friedman RH, Moskowitz MA, et al. Relationships of gender and career motivation to medical faculty members' production of academic publications. *Acad Med*. 1998; 73(2): 180-6.
38. Crewe I. Reputation, research and reality: the publication records of UK Departments of Politics, 1978-1984. Department of Government, University of Essex; 1987.
39. Pournaseri Sh, Mohamadi MA, Mozafari N, Dadkhah B. [Barrasye mavaneae boron sazmanyeh tahghigh az didgahe azaye heiat elmye daneshgahhaye shahre Ardabil. Abstract of 9th National Conference on Medical Education. Yazd: Shaheed Sadoughi University of Medical Science Yazd; 2007. [Persian]
40. Smeby JC, Try S. Departmental Contexts and Faculty Research Activity in Norway. *Research in Higher Education*. 2005; 46(6): 593-619.
41. Bland CJ, Center BA, Finstad DA, Risbey KR, Staples JG. A theoretical, practical, predictive model of faculty and department research productivity. *Acad Med*. 2005; 80(3): 225-37.
42. Kyvik S. Academic Staff and Scientific Production. *Higher Education Management*. 1993; 5(2): 191-202

Internal Obstacles in Research Activities: Faculty Members' Viewpoints in Shiraz University of Medical Sciences

Zahra Karimian¹, Zahra Sabbaghian², Bahram Saleh Sedghpoor³, Farhad Lotfi⁴

Abstract

Introduction: Universities are the most important setting for science production and organizing academic research is one of the most effective strategies in society development. The main idea of this study was identifying the internal barriers to academic research from viewpoint of faculties in Shiraz University of Medical Sciences. Main question was which obstacles affect research activity from faculties' point of view.

Methods: This descriptive study was conducted in 2008. Through stratified random sampling in eight college and research centers, 227 faculty members were selected, all responded to the survey. Researcher-made research tool was designed in six areas including finance, facilities, professional, research competency, individual & organization-management obstacles in the four-item Likert scale. Data analysis was done by *t* test, MANOVA, ANOVA and Tukey post hoc test.

Results: Barrier scores were significantly higher than the average (62.5). All obstacles were proved from faculties point of view ($P < 0.01$). Financial barriers had the most average (86.2 ± 16.5) and scientific barriers had the lowest average (79.1 ± 19.1). Mean of facilities, professional, individual barriers, and organization-management obstacles were 80.2 ± 18.2 , 82.3 ± 19.2 , 81.5 ± 18.6 , 82.6 ± 18.2 respectively. However, faculties attitude about obstacles was not correlated with their research activities rate ($P > 0.05$). In addition, a significant difference was observed among faculties' view and sex, scientific degree, discipline & having management responsibility ($P < 0.05$), but this relationship was not observed about experience years ($P > 0.05$).

Conclusion: Different barriers affect research activities based on faculties' point of view. Reviewing the approval process for research projects, empowerment of human resources, attention to research utility, designing of communication and information system can also be effective in solving problems and barriers to research

Keywords: Internal Obstacles, Research Activities, Faculty Members, Medical Sciences University

Addresses:

¹ (✉) Ph.D student in higher education management, Shahid Beheshti University, Tehran, Iran, and educational staff at Education Development Center, Shiraz University of Medical Sciences, Shiraz. Iran. Email: karimian_z@yahoo.com

² Professor, Faculty of Education and Psychology, Shahid Beheshti University. Tehran, Iran. Email: z-sabbaghian@sbu.ac.ir

³ Assistant Professor, Faculty of Humanities Sciences, Shahid Rajaei Teacher Training University. Tehran. Iran. Email: bahramsaleh@gmail.com

⁴ Ph.D Student in Health Economy, Tehran University of Medical Sciences. Tehran. Iran, and staff at Education Development Center, Shiraz University of Medical Sciences, Shiraz. Iran. Email: lotfifarhad@gmail.com